

چرا عبدالله همسر حضرت زینب (سلام‌الله‌علیها) در کربلا حضور نداشت؟

بررسی دلایل عدم حضور عبدالله همسر حضرت زینب (سلام‌الله‌علیها) در کربلا

در زمان قیام امام حسین (علیه‌السلام) عالمان و فقیهان و افراد سرشناس زیادی در کنار امام حضور داشتند، اما از همراهی امام در صحنه کربلا پا پس کشیدند، از جمله این افراد عبدالله همسر حضرت زینب (سلام‌الله‌علیها) بود. امام حسین (علیه‌السلام) حدود چهار ماه در مکه بودند و در این مدت تلاش‌های فراوانی کردند، تا افراد بیشتری را از خواب غفلت بیدار کرده و با خود همراه کنند. در این جا این سوال پیش می‌آید، چه‌طور اشخاصی هم‌چون عبدالله بن جعفر در مهم‌ترین برهه تاریخ امام خود را تنها گذاشت؟ برای پاسخ به این سوال در ابتدا لازم است که کمی با شخصیت عبدالله همسر حضرت زینب آشنا شویم.

مروزی بر زندگی عبدالله همسر حضرت زینب

عبدالله بن جعفر فرزند جعفر طیار برادرزاده علی بن ابی‌طالب بود، عبدالله همسر حضرت زینب شخصی بسیار بخشنده و سخاوتمند و بزرگواری بود به طوری که به او لقب جواد، بحرالجود و قطب‌السخا داده بودند، عبدالله به واسطه جایگاه ویژه پدرش نزد رسول خدا (صلی‌الله‌علیه و آله) و امام علی (علیه‌السلام) احترام ویژه‌ای داشت، او سال‌ها در خدمت امیرالمومنین علی (علیه‌السلام) بود و در مواقع مختلف به یاری حضرت می‌آمد و گاهی به عنوان مشاور ایشان در کنارشان حضور داشت، در جنگ صفین فرمانده سپاه اسلام بود، عبدالله همسر حضرت زینب از جمله کسانی بود، که در اثبات ولایت امیرالمومنین علی (علیه‌السلام) به حدیث غدیر تمسک جست و نام خود را در زمرهٔ راویان حدیث ثبت کرد.

¹ تاریخ طبری، ج 5، ص 148

عبدالله همسر حضرت زینب از تجار و بازرگانان سرآمد حجاز بود و مراودات و ارتباطات زیادی با دربار بنی امیه داشت. او در دستگاه بنی امیه و در بین سران دربار دارای جایگاه رفیعی بود، هرچند این آمد و شدها نتوانست ضربه‌ای به علاقه و ارادت عبدالله به امام حسن و امام حسین (علیه السلام) وارد کند. معاویه با بذل و بخشش‌های فراوان و توجه ویژه‌ای که به عبدالله نشان می‌داد، در پی ایجاد حس برتری در او نسبت به حسنین بود و همچنین با بزرگ جلوه دادن وی در پی کاستن از شأن و منزلت فرزندان علی (علیه السلام) بود، اما هیچ‌گاه موفق نشد.

نقل شده است روزی معاویه در حضور امام حسن (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) رو به عبدالله کرد و گفت: «دلیل این شدت تعظیم و تکریم تو نسبت به حسنین (علیهم السلام) چیست؟ ایشان از تو فاضل‌تر نیستند و پدر ایشان از پدر تو بهتر نیست، اگر مادر ایشان فاطمه دختر پیامبر نبود، می‌گفتم مادر تو اسما بنت عمیس از مادر ایشان کمتر نیست.» در این لحظه عبدالله خشمگین شده و گفت: «معرفت تو به ایشان و پدر و مادرشان اندک است، به خدا سوگند ایشان بهتر از من، پدرشان بهتر از پدر من و مادرشان بهتر از مادر من است.»

و در جای دیگر نقل شده است، روزی معاویه لقب سید بنی هاشم را به عبدالله داد و او را با این لقب صدا زد، عبدالله همسر حضرت زینب این لقب را نپذیرفت و گفت: «این لقب در شأن امام حسن (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) است.²» و همچنین در ماجرای دیگری که معاویه دختر عبدالله ام کلثوم را برای یزید (لعنت الله) خواستگاری کرد، عبدالله اختیار دخترش را به امام حسین واگذار کرد و در جواب معاویه این‌گونه گفت: «من نیز امیری دارم که بی‌اذن او کاری نمی‌کنم.»

علت همراه نشدن عبدالله همسر حضرت زینب (سلام الله) با کاروان حسینی

اگر چه عبدالله همسر حضرت زینب با امام همراه نشد اما برای عدم همراهی او در تاریخ دلایل بسیاری نقل شده است. دلایلی مثل نایبایی و کهولت سن که البته دلایلی بر رد این ادعاها نیز وجود دارد؛ چرا که برای فرد نایبنا محدودیت‌هایی برای

فعالیت‌های اجتماعی وجود دارد، اما عبدالله فعالیت‌هایی داشته که از یک انسان نابینا بعید است. مثل امان نامه‌ای که از والی مکه برای امام گرفت و با آن سعی بر منصرف کردن امام از ادامهٔ مسیر داشت. همین‌طور آورده‌اند که پس از بازگشت حضرت زینب (سلام‌الله‌علیها) به مدینه عبدالله ایشان را شناخت و با ایشان صحبت کرد.

از طرفی عبدالله در آن زمان حدود هفتاد سال سن داشت و عده‌ای معتقدند که بیماری او منجر به عدم همراهی او با امام شد؛ پس می‌توان این‌گونه تحلیل کرد که با توجه به کهولت سن و بیماری عبدالله، امام به او فرمان حرکت نداده باشد.

علاوه بر این تحلیل دیگری هم وجود دارد که مبنی بر ضرورت حضور عبدالله همسر حضرت زینب به عنوان سرشناس‌ترین فرد بعد از امام حسین (علیه‌السلام) در بین بین‌هاشم بود و او برای حفظ بنی‌هاشم باید در مدینه می‌ماند.

او حتی نامه‌ای برای امام نوشت که محتوای آن [نامه](#) گویای دلبستگی و ارادت او به حسین بن علی (علیه‌السلام) بود و سراسر کلمات آن رنگ و بوی مشاوره و خیرخواهی داشت. هم‌چنین وقتی پاسخ امام را در جواب نامه‌اش گرفت مایوس شد و در پی گرفتن امان نامه‌ای از فرماندار مکه برای امام برآمد. این تلاش‌های عبدالله همه نشان دهندهٔ علاقه و ارادت او به امام حسین (علیه‌السلام) است.

از دلایل دیگری که نشان‌دهندهٔ عدم قصور او در این مورد است این است که او تا پایان عمر مورد تکریم و احترام بنی‌هاشم و حضرت زینب بود. در غیر این‌صورت مورد نکوهش آنان قرار می‌گرفت. در تمام تاریخ نقلی از حضرت زینب نیست که عبدالله را سرزنش کرده باشند.

بررسی چرایی اهمیت حضور عبدالله در عاشورا

اگرچه عبدالله فرصت بزرگی را به علت عدم حضورش در کربلا از دست داد، اما ما نمی‌توانیم او را به طور قطعی مقصر بدانیم. چرا که شواهد و قراین بسیاری وجود دارد که او مایل به حضور در رکاب امام حسین (علیه‌السلام) بوده است. فرستادن فرزندان خود به همراه حضرت و تاکید به ایشان که لحظه‌ای امام را تنها نگذارند، گواهی بر این ادعاست.

آن‌چه که در تحلیل و پاسخ به شبهه چرایی عدم حضور عبدالله همسر حضرت زینب (سلام‌الله‌علیها) در کربلا اهمیت دارد، این است که همراهی یا عدم همراهی عبدالله چیزی بر حقانیت امام نیفزوده یا از آن نخواهد کاست. کسی که چنین شبهه‌ای را مطرح می‌کند، مقیاس و معیار حق را اشتباه انتخاب کرده است. امام خود سنگین‌ترین سنج و وزنه در ترازوی حق است و نمی‌توان درستی و نادرستی رفتار امام را بسته به همراهی یا عدم همراهی دیگران سنجید، بلکه این سعادت یا شقاوت پیروان امام است که با همراهی کردن یا همراه نبودن با امام زمان‌شان مشخص می‌شود. به عبارت دیگر تحلیل چرایی و چگونگی رفتار عبدالله همسر حضرت زینب (سلام‌الله‌علیها) چیزی بر حقانیت قیام کربلا نمی‌افزاید و تنها گوشه‌ای از حوادث تاریخی در زمان واقعه کربلا را برای ما روشن می‌کند و اگر این عدم همراهی به دلیل عدم اطمینان عبدالله از درستی تصمیم امام حسین (علیه‌السلام) بوده باشد، این اتفاق خود از دلایل مظلومیت امام خواهد بود، این‌که حتی دوست‌داران و نزدیکان ایشان مقام و شأن ایشان را نمی‌شناختند و در درستی تصمیم و راه امام شک می‌کردند.

به هر صورت و به هر دلیلی عبدالله همسر حضرت زینب از همراهی امام حسین (علیه‌السلام) در کربلا بازمانده و فیض شهادت را از دست داد و به گواهی منابع معتبر تاریخی تا پایان عمر از این بابت شرمسار و پشیمان بود، اما آن‌چه که در این واقعه اهمیت دارد، درسی است که ما از این حادثه می‌آموزیم و آن این است که عشق و علاقه به امام خود زیر مجموعه‌ای از ولایت‌پذیری است. اگر نمی‌توانیم خود را تمام و کمال به امام بسپاریم، باید به میزان شناخت و درک‌مان از خود به عنوان یک انسان و از امام به عنوان متخصصی معصوم شک کنیم. اگر درک و دریافت ما از مفاهیم امامت و ولایت‌پذیری درست باشد، امام را به عنوان یک حقیقت فهمیده و خود را به تمامی به او خواهیم سپرد. در امر ولایت‌مداری پرسش، چرا و چگونه جایی ندارد.

عبدالله همسر حضرت زینب (سلام‌الله‌علیها) یا به خواست و فرمان امام در مدینه ماندگار شد، که در این صورت آزمون خود را به خوبی پشت سر گذاشته و یا به خواست خود فیض همراهی با امام را از دست داده است. در این‌جا بد نیست این سوال را از خودمان بپرسیم که ما کجای مسیر یاری امام زمان خود ایستاده‌ایم؟